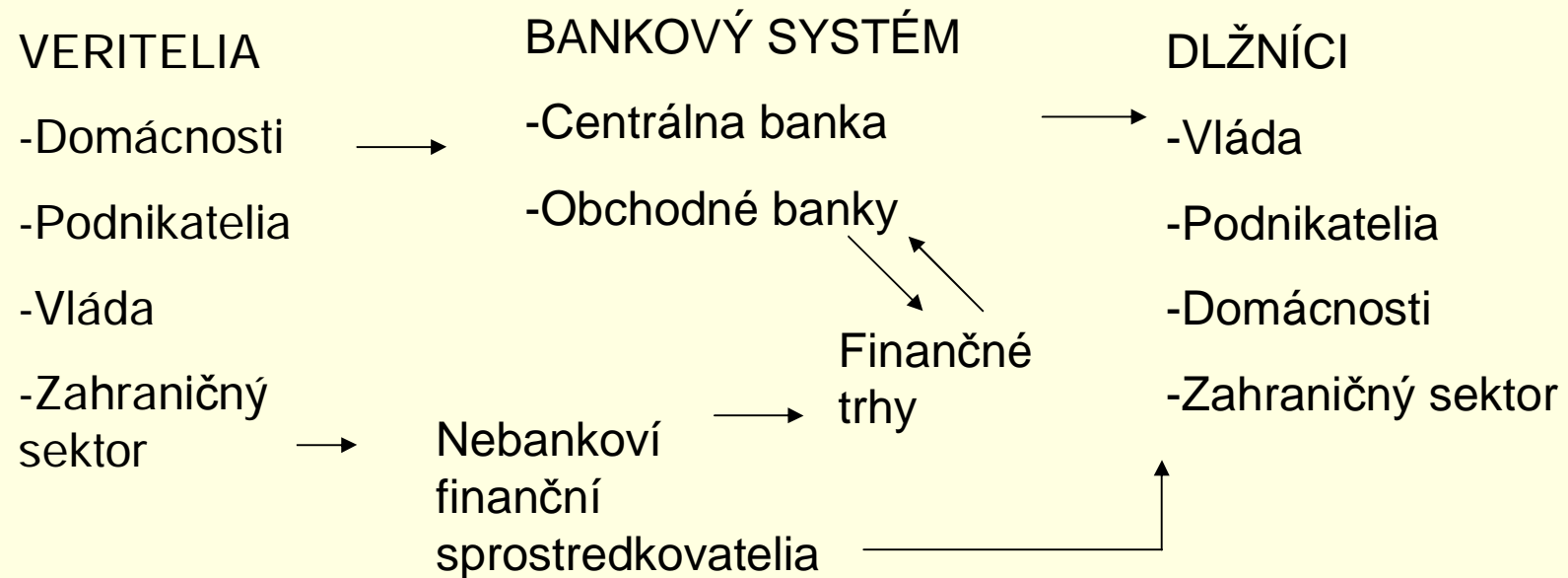

BANKOVNÍCTVO

Financie a mena

2006/2007

Úloha bankového sektora v ekonomike

Banková sústava

- § súhrn všetkých bankových inštitúcií a usporiadanie vzťahov medzi nimi,
- § štruktúra, členenie a vzájomné vzťahy medzi obchodnými bankami a centrálnou bankou,
- § súčasť finančnej sústavy štátu

Jednostupňové a dvojstupňové bankovníctvo

Jednostupňové bankovníctvo:

- funkcie centrálnej i komerčnej banky vykonáva jedna inštitúcia (CB-ŠBCS)
- Okrem nej môžu existovať úzko špecializované banky, ktoré sú plne závislé od CB alebo rozhodovacieho centra

Jednostupňové a dvojstupňové bankovníctvo

Dvojstupňové bankovníctvo:

- existencia centrálnej banky (CB) a oddelená sieť komerčných/obchodných bánk,
- oddelený výkon funkcií CB od funkcií KB,
- charakteristické pre trhovú hospodárstvo,
- CB neúveruje podnikový sektor,
- KB podnikajú za účelom zisku (resp. maximalizujú trhovú hodnotu svojich akcií) v rámci podmienok vymedzených CB

Dôvody vzniku CB v minulosti:

- úverovanie štátnych financií,
- vedenie účtov pre vládu, resp. panovníka,
- centralizácia emisie peňazí,
- dopyt po inštitúcii zaisťujúcej medzibankový platobný styk

Vznik a história komerčného a centrálného bankovníctva

Definičné znaky CB:

- n emisný monopol
- n výkon menovej politiky
- n banková regulácia

Najstaršie CB:

- § 1656 založená Sveriges Riksbank (Švédská ríšska banka), 1668 znárodnená, 1697 vystupuje ako CB
- § 1694 Bank of England,
- § 1800 Banque de France

Spôsoby zakladania CB:

- § premenou niektorej existujúcej obchodnej banky,
- § pridelením práva emisie bankoviek
- § založenie CB ako novej inštitúcie

Štáty, kde **nie je založená CB:**

Singapur, Lichtenštajnsko, San Marino, Luxembursko (do r. 1998), Andorra

Currency Board (Menová rada)

- emisia domácej meny je závislá na množstve cudzej meny, na ktorú je v pevnom kurze napojená domáca mena. Príliv CM umožní zvýšiť emisiu DM.

v r. 1997: Bahrajn, Brunej, Hong-kong,

Väčší počet bánk

USA – Federálny rezervný systém (12 regionálnych federálnych rezervných bánk s pôsobnosťou v určitej časti USA), na čele Zbor guvernérov (7)

Funkcie centrálnej banky:

A) makroekonomické

- 1) emisia hotovostných bankoviek a mincí,
- 2) výkon menovej politiky,
- 3) výkon devízovej politiky,

B) mikroekonomické

- 1) regulácia a dohľad nad obchodnými bankami,
- 2) banka štátu,
- 3) banka bánk,
- 4) reprezentácia štátu v menovej oblasti.

1. Emisná funkcia/funkcia nositeľ'a emisnej potility

- historicky najstaršia funkcia
- emisia hotovostných (bankovky, mince) na území štátu,

Hlavné operácie s hotovostnými peniazmi:

- emisia a sťahovanie hotovostných peňazí,
- správa zásob peňažných rezerv,
- výmena opotrebovaných a poškodených hotovostných peňazí,

Ďalšie činnosti: stanovenie NH hotovostných peňazí, rozhodovanie o ochranných znakoch, zabezpečovanie razby a tlače, emisia pamätných mincí,..

Grafická úprava našich bankoviek – J. Bubák

2. Funkcia nositeľa menovej politiky

Funkcia **nositeľa menovej politiky** vyplýva z hlavného cieľa centrálnej banky, ktorý sa plní vykonávaním menovej politiky, t.j. reguláciou úrokových sadzieb, menovej bázy, menových agregátov a prípadne i menového kurzu.

- n** účinnosť menovej politiky determinuje stupeň samostatnosti centrálnej banky

Menová politika (MP)

---

súhrn postupov, opatrení a zásad s cieľom dosiahnuť stanovené zámery CB, všeobecne definovaných ako menová stabilita (vonkajšia, vnútorná) prostredníctvom menových nástrojov

Členenie MP

- expanzívna
- reštriktívna

Časové oneskorenia (time lags):

- § **recognition lag** (výskyt poruchy a uvedomenie si nutnosti zásahu MP),
- § **decision lag** (zistenie skutočnosti – prijatie konkrétneho opatrenia),
- § **intermediate lag** (prijaté opatrenie – želaná zmena),
- § **effect lag** (zmena bezprostredného cieľa – zmena konečného cieľa)

Nástroje menovej politiky

Najčastejšie členenie nástrojov menovej politiky:

1. PRIAME NÁSTROJE

- a. pravidlá likvidity
- b. úverové limity (kontingenty) – absolútne, relatívne
- c. limity úrokových sadzieb
  - n maximálne úrokové sadzby z úverov
  - n minimálne úrokové sadzby z vkladov
- d. povinné vklady
- e. doporučenia, výzvy, dohody

2. NEPRIAME NÁSTROJE

- a. diskontné nástroje
- b. obchody s cennými papiermi
- c. povinné minimálne rezervy (PMR)
- d. ostatné (menové swapy, deriváty, ...)

2. Funkcia nositeľa menovej politiky

Nástroje menovej politiky 1

Priame nástroje (selektívne, adresné, administratívne zásahy CB)

§ pravidlá likvidity (stanovenie štruktúry aktív a pasív)

§ úverové kontingenty

- absolútne (max. rozsah úverov KB – klienti)

- relatívne (max. rozsah úverov KB od CB)

§ úrokové limity (z vkladov, z úverov)

§ povinné vklady (voči štátnym orgánom)

§ doporučenia, výzvy, dohody

2. Funkcia nositeľa menovej politiky

Nástroje menovej politiky 2

Nepriame nástroje (trhové nástroje, plošné pôsobenie)

---

1. **povinné minimálne rezervy (2%)** – zdroje prostriedkov pre hladký platobný styk,
2. **operácie na voľnom trhu (obchodovanie s cp)**
  - hlavný nástroj
  - nástroj na dlhodobejšie riadenie likvidity
3. **diskontné nástroje**
  - n **diskontná sadzba** (2-týždňová limitná REPO sadzba, 4,75%)
  - n reeskont zmeniek
  - n lombardný úver
4. **úvery od CB (standing facilities – automatické operácie)**
  - jednodňové refinančné operácie (6,25%)

Poznámka – ich dopad na KB (folia)

Ďalšie nepriame nástroje MP:

- § **konverzia meny** – nákup/predaj CM za DM,
- § **swapy** – nákup/predaj CM za DM a súčasne je dohodnutý budúci termín pre uskutočnenie spätnej operácie,
- § **intervencie na devízových trhoch** (politika devízového kurzu)

NBS predtým uplatňovala diskontné nástroje:

- § Diskontná sadzba,
- § Lombardný úver
- § Reeskont zmeniek

Nástroje menovej politiky
NEPRIAME NÁSTROJE – operácie na voľnom trhu

Vplyv operácií na voľnom trhu na obchodné banky na reálnu ekonomiku

•Centrálne banka	•Obchodné banky	•Reálna ekonomika
<ul style="list-style-type: none"> •Nákup cenných papierov, tzv. refinancovanie sektora •obchodných bánk 	<ul style="list-style-type: none"> •Zvýšený objem prostriedkov na medzibankovom peňažnom trhu, pokles úrok. mier 	<ul style="list-style-type: none"> •Pokles úrokových mier, vyšší hospodársky rast, vyššia inflácia
<ul style="list-style-type: none"> •Predaj cenných papierov, tzv. sterilizovanie sektora obchodných bánk 	<ul style="list-style-type: none"> •Znížený objem prostriedkov na medzibankovom peňažnom trhu, rast úrok. mier 	<ul style="list-style-type: none"> •Zvýšenie úrokových mier, nižší hospodársky rast, nižšia inflácia

3. Funkcia nositeľa a koordinátora devízovej politiky

---

predstavuje zhromažďovanie a obchodovanie s devízovými rezervami na devízovom trhu s cieľom:

- n zabezpečiť **devízovú likviditu štátu** (v objeme a štruktúre mien),
- n udržať hodnotu **devízových rezerv** (operácie proti poklesu hodnoty devízových rezerv – hedging),
- n ovplyvňovať úroveň **menového kurzu** domácej meny voči zahraničným menám (pomocou kurzových intervencií).

3. Funkcia nositeľa a koordinátora devízovej politiky

Súčasti devízovej politiky:

- § politika devízových kurzov
- § politika devízových rezerv
- § politika platobnej bilancie

Devízové operácie: obchodovanie CB na devízovom trhu s cieľom zmierniť fluktuáciu vo vývoji menového kurzu

3. Funkcia nositeľa a koordinátora devízovej politiky

Devízové rezervy: mali by byť 3-násobok mesačného dovozu

1. oficiálne – CB, vláda
2. komerčné

- devízové aktíva CB (prípadné iných inštitúcií MF) v podobe:

Reálne existujúce aktíva:

- n zlato,
- n voľne vymeniteľné meny v hotovosti, na účtoch v zahraničných bankách,
- n štátne cenné papiere cudzích vlád,

Potenciálne devízové aktíva:

- n možnosť čerpania devízových zdrojov z MMF,
- n možnosť čerpania devízových zdrojov z cudzích CB,

(štruktúra devízových rezerv – NBS - fólia)

4. Funkcia banky bánk

Centrálna banka vystupuje ako banka pre ostatné banky, vedie im v príslušnej krajine účty, prijíma od nich vklady, poskytuje im úvery, vykonáva medzi nimi clearingové zúčtovanie a obchody s devízami.

Vklady bánk v centrálnej banke môžu mať tri formy:

- n** ide o povinné minimálne rezervy (povinné vklady),
- n** jednodňové vklady (standing facilities),
- n** tzv. dobrovoľné vklady - ďalšie prostriedky umožňujúce platobné a zúčtovacie operácie vykonávané centrálnou bankou,

4. Funkcia banky bánk

Úvery poskytované centrálnou bankou vystupujú v dvoch formách z hľadiska dopytu:

- n pre obchodné banky predstavujú **lacný zdroj**, pretože úroková sadzba z nich je nízka (diskontná sadzba, resp. sadzba jednodňových úverov);
- n pre obchodné banky predstavujú **poslednú možnosť akvizície chýbajúcich zdrojov** (problémy s likviditou). Centrálna banka vystupuje ako veriteľ poslednej inštancie (lender-of-last-resort).

Postavenie centrálnej banky ako **veriteľa poslednej inštancie** slúži na udržanie bezpečnosti, dôveryhodnosti a efektívnosti bankového systému.

4. Funkcia banky bánk

Systemové riziko predstavuje nebezpečenstvo ohrozenia likvidity ostatných bánk (zdravých) kvôli krachu jednej, spravidla však veľkej banky.

Krach banky môže podmieniť obavy klientely v iných bankách a následne môže nastať situácia tzv. „pančuchových“ vkladov – sústredovanie hotovosti v domácnostiach a firmách.

5. Funkcia banky štátu (1)

- § **správa štátneho dlhu** (činnosti spojené s poskytovaním a splácaním úverov štátu, platba úrokov, primárna emisia štátnych cp,..)
- § poskytovanie úveru **št. rozpočtu** (priame financovanie zakázané, úverovanie emitovaním cp),
- § **pokladničné plnenie štátneho rozpočtu** (Štátna pokladnica)

V súvislosti so správou štátneho dlhu , prípadne pokladničným plnením štátneho rozpočtu sa o CB hovorí ako o fiskálnych agentoch vlád

5. Funkcia banky štátu (2)

Centrálna banka spravidla vedie účty a vykonáva niektoré **operácie pre vládu** (vystupuje ako agent vlády, štátu, na finančnom trhu pri emisii štátnych cenných papierov, spravuje štátny dlh, spravuje menové rezervy) a tiež pre **centrálne orgány**, orgány samosprávy a miestnej štátnej správy, a niektoré organizácie a podniky verejného sektora.

5. Funkcia banky štátu (3)

Povinnosť **spravovať štátny dlh** a vykonávať operácie súvisiace s bežným hospodárením štátneho rozpočtu (vyrovnávanie krátkodobého predstihu výdavkov pred príjmami-schodku) priniesla centrálnym bankám pomenovanie - **fiškálny agent vlády**.

Na **Slovensku** centrálna banka spravuje účty, ostatné funkcie plnia špecializované inštitúcie – **ARDAL** a **Štátna pokladnica**

5. Funkcia banky štátu (4)

Poskytnutie úveru štátu je v trhových ekonomikách determinované úpisom štátnych cenných papierov a ich umiestnením na peňažnom a kapitálovom trhu.

Priame úverovanie štátu prostredníctvom centrálnej banky bez účasti cenných papierov je zakázané.

5. Funkcia banky štátu (5)

Ak centrálna banka začne nakupovať od bánk CP štátu, prichádza za inak nezmenených podmienok k rastu množstva peňazí v obehu- k rastu rezerv a teda aj menovej bázy.

- n Ide o tzv. **monetizáciu štátneho dlhu** („tlačenie peňazí – money printing“). V tomto prípade je dôležitý inštitút samostatnosti a nezávislosti centrálnej banky, aby banka odmietla priame úverovanie a vyhla sa tak nebezpečenstvu inflačných účinkov štátneho dlhu.

6. Funkcia regulácie a dohľadu nad bankovým systémom

Funkcia **regulácie a dohľadu** nad bankovým systémom obsahuje povinnosť spísania a presadzovania pravidiel pre vznik a činnosť bankových inštitúcií v krajine a zásad pri kontrole dodržiavania týchto pravidiel.

7. Funkcia reprezentanta v menovej oblasti

Činnosť spojená s touto funkciou spočíva hlavne **v pravidelnom informovaní verejnosti** o menovom vývoji, jeho ťažiskových problémoch a cestách riešenia.

Voči zahraničiu je **hovorcom vlády a reprezentantom štátu** na zasadnutiach medzinárodného menového fondu, Svetovej banky a ďalších medzinárodných inštitúcií.